

КОНТРОЛЬ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ

Анотація. У статті автор розглядає різні види і форми контролю. Вони дозволяють викладачеві спостерігати, аналізувати, оцінювати навчальний процес іноземних студентів на заняттях української мови як іноземної. Результати контролю містять інформацію про якість засвоєння навчального матеріалу і відповідність обраної методики для навчання іноземних студентів. Контроль відіграє важливу роль – навчальну, виховну і контролюючу. Об'єктом контролю на заняттях української мови для іноземців є мовленнєві навички й уміння, а також менше, але теоретичні знання лексики й граматики української мови. Розмежовують попередній, поточний, проміжний і підсумковий контролю. За формою контроль може бути усним чи письмовим, за видом – індивідуальний чи фронтальний.

Ключові слова: контроль, українська мова як іноземна, мовленнєві навички й уміння, перевірка знань.

CONTROL IN THE PROCESS OF LEARNING THE UKRAINIAN LANGUAGE BY FOREIGN STUDENTS

Summary. In the article the author considers different types and forms of control. They allow the teacher to observe, analyze, evaluate the educational process of foreign students in the Ukrainian language classes as a foreign language. The control results contain information on the quality of mastering the educational material and the suitability of the chosen methodology for teaching foreign students. Control plays an important role – educational, upbringing and controlling. The subject of control in the Ukrainian language classes for foreigners is language skills, theoretical knowledge of vocabulary and grammar of the language also, but less. We differentiate previous, current, intermediate and final controls. The form of control can be oral or written, by type – individual or frontal. The preliminary control is intended to reveal the initial level of knowledge of students. As a rule, it is carried out at the beginning of the academic year. The result is taken into account by the teacher in further work. A kind of pre-control is entrance testing, which is carried out in higher education institutions. The tests make it possible to assess quantitatively and qualitatively both the level of language proficiency and the ability of foreign students to master the language. In recent years, tests have become popular, that is, 250-300 word tests that miss a certain number of words. Students' task is to restore the text. The author of the close-up test is American Methodist W. Taylor. Such tests are primarily used to assess such language proficiency as vocabulary learning and reading comprehension. However, it is also useful in characterizing the communicative competence of foreign students. Next, let's consider the final control. This type is used at the end of the semester (credit or examination). Test results are the basis for assessing the skills, knowledge, communication skills, and responsibilities of foreign students in accordance with the curriculum. The purpose of intermediate control is to determine the level of mastery of a specific part (content module) of the curriculum, i.e. the degree of speech skills and skills that have been the object of development during several practical classes. Current control is carried out at each class during the course of mastering the study material by foreign students. Such control establishes specific difficulties that allow teacher to direct work to avoid errors in future.

Keywords: control, Ukrainian as a foreign language, language skills, proficiency testing.

Постановка проблеми. Усім відомо, що якість навчання залежить від організації навчального процесу. Нині в Україні багато іноземних громадян, які здобувають вищу освіту різними мовами, але в будь-якому випадку вони вивчають українську мову. Одразу ж з перших занять викладач інформує студентів про контроль протягом семестру, форму оцінювання в кінці семестру, а також періоди проведення проміжного контролю.

Ступінь володіння іноземними студентами матеріалом відображається на різних рівнях сформованості мовленнєвих навичок і умінь, які, мають відповідати поетапним вимогам викладача. Так, студенти мають бути поінформовані про те, коли і які форми контролю очікувати.

Контроль має величезне значення для викладача, оскільки дозволяє йому спостерігати, аналізувати, оцінювати навчальний процес іноземних студентів на заняттях з української мови.

Такі дані, отримані викладачем, містять інформацію про якість засвоєння навчального матеріалу і відповідність обраної методики для роботи з іноземними студентами.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженням форм контролю займалися К. Інгенкамп, П. Клайн, В. Аванесов, В. Новинков, М. Галузинський, П. Морозов, Н. Анкудінова, М. Архангельський, Н. Дайрі, Г. Кузьмін, Т. Панфілова, М. Покровська, М. Поха, В. Уметський та ін. Наприклад, Л. Мацько та Т. Кудіна стверджують, що контроль у навчальному процесі полягає в перевірці ходу і результатів теоретичного і практичного засвоєння слухачами навчального матеріалу. Контроль є найважливішим елементом навчального процесу. Усю контрольну підсистему курсу проектують так, щоб кожна тема була педагогічно і методично завершеною, тобто щоб слухач пройшов через повний цикл процесу засвоєння – від первинного сприйняття змісту до закріплення

і застосування засвоєної інформації. Контрольний захід проводять на кожному уроці [4, с. 235].

А колектив авторів Т.К. Ісаєнко та Г.М. Козуб створили практикум, у якому представлена система тестів з української мови як іноземної для студентів 1-4 курсів усіх спеціальностей. Тести охоплюють усі розділи навчальної програми для студентів-іноземців [2, с. 22].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Сьогодні залишився ще ряд питань з формування мовленнєвої компетентності іноземних студентів, які потребують подальшого теоретичного вирішення. Варто детальніше проаналізувати досягнення фахівців із питань застосування сучасних методів і форм діагностування навчання іноземних студентів, а також приділити більше уваги організації онлайн контролю на заняттях з української мови для іноземних студентів.

Мета статті – проаналізувати організацію контролю та його види і форми на заняттях української мови для іноземних студентів. Завдання даної роботи: з'ясувати, чому контроль сприяє розвитку самостійності студентів; дослідити, які форми контролю застосовуються на практичних заняттях з української мови як іноземної; розглянути, які види контролю запропоновані держстандартом України.

Виклад основного матеріалу. Ми будемо говорити далі про курс української мови, який читається іноземним студентам в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету ім. Т. Шевченка на англомовній програмі за спеціальністю «Міжнародне право». Зміст їх навчання передбачає, що студенти мають засвоїти певну кількість навчального матеріалу для володіння певними комунікативними навичками. Так, засвоєння знань на заняттях української мови перевіряється за допомогою простого опитування, наприклад, якщо запитати «Де ви були учора?», то, відповідно, студент, щоб відповісти правильно має знати форми минулого часу, а також форми місцевого відмінка іменників української мови. Таким чином, знання й уміння іноземних студентів викладач перевіряє одночасно.

У деяких випадках варто провести перевірку знань правил або перед виконанням завдання повторити раніше вивчений матеріал. Це дозволить уникнути майбутніх помилок. Запитання викладача повинні мати мовленнєву спрямованість, наприклад, запитання формулювати так: «Який вид дієслова тут варто вживати і чому?» та ін.

Основним засобом контролю мовленнєвих умінь і навичок є усні й письмові вправи, що передбачають певні мовленнєві дії студентів. Характер цих вправ залежить від цілей контролю. Так, з метою контролю умінь синтезувати і конструювати використовуються завдання, в яких необхідно щось доповнити, замінити, вставити та ін. Аналітичні вміння контролюються завданнями на виділення, групування, розподіл будь-яких явищ.

Контроль має проходити в тому ж вигляді, що і навчання, тому для перевірки умінь і навичок усного мовлення, варто застосовувати усні прийоми. Розуміння прочитаного, хоча читання є умінням в галузі письмової мови, добре перевіряти усним шляхом.

Однак письмовий контроль не може бути використаний для перевірки всіх умінь. Неможливо так оцінити уміння студентів вести бесіду або висловлюватися за заданою темою. Застосовуючи в цих випадках письмову перевірку, неможливо проконтролювати ні вимову студентів, ні темп їх мовлення. Тому вдаватися до письмової перевірки рекомендується з метою контролю умінь і навичок письма. Саме письмовий контроль ефективно розвиває логічне мислення, привчає до більшої точності у відповідях [5, с. 71].

Методисти зазначають, що нині існують такі види контролю: попередній, підсумковий, проміжний і поточний. **Попередній контроль** призначений для виявлення вихідного рівня знань студентів. Як правило, його проводять на початку навчального року. Отриманий результат враховується викладачем у подальшій роботі.

Різновидом попереднього контролю є вхідне тестування, що здійснюється у вищих навчальних закладах. Країни Європи мають порівняно більший досвід використання тестів. Переваги їх неодноразово підтверджувались на практиці, проте і європейський досвід не дає підстав визнати, що всі суперечливі і непевні моменти тестування достатньо проаналізовані й вирішені. Тест – це завдання, складене за встановленими стандартами, за результатами якого роблять висновок про знання, вміння та навички того, кого випробовують [7, с. 61].

Тести мають відповідати таким вимогам: 1) якісніше вимірювати знання у порівнянні з іншою формою контролю; 2) містити основні елементи навчальної програми; 3) об'єктивно враховувати модель засвоєння мовного матеріалу; 4) передбачити успішність подальшого навчання; 5) бути цікавими [7, с. 62].

Тести дозволяють кількісно й якісно оцінити як рівень володіння мовою, так і можливості іноземних студентів до оволодіння мовою. Останніми роками популярності набули клоуз-тести, тобто тести об'ємом 250-300 слів, в яких пропущена певна кількість слів. Завдання студентів – відновити текст. Автор клоуз-теста американський методист У. Тейлор. Такі тести використовуються перш за все для оцінки таких параметрів володіння мовою, як засвоєння лексики і розуміння прочитаного. Але він корисний і при характеристиці комунікативної компетентності іноземних студентів.

Специфічними особливостями тестів є наступні: – стандартизована форма завдань і встановлена процедура проведення тестування забезпечують об'єктивність, уніфікованість перевірки, оперативність і роботу, економічність в часі;

- концентрованість перевірки володіння програмним матеріалом;
- точність кількісного вираження результату;
- об'єктивність;
- економічна ефективність;
- психологічні особливості тестування [2, с. 7].

Далі розглянемо **підсумковий контроль**. Цей вид використовують у кінці семестру (залік чи іспит). Результати контролю є основою для оцінки умінь, знань, комунікативних навичок, відповідальності іноземних студентів відповідно до навчальної програми.

Залік виставляється за результатами роботи іноземного студента впродовж усього семестру

і не передбачає додаткових заходів оцінювання для успішних студентів. Студенти, які набрали сумарно менше ніж 60 балів, для одержання заліку повинні скласти матеріал за темами, за якими виникла заборгованість, у вигляді написання модульних контрольних робіт, усних відповідей, виконання самостійних завдань, підготовки презентації за обраною темою. Студенти повинні скласти заборгованість до початку залікової сесії.

На письмово-усному іспиті максимальна кількість балів – 40, мінімальна – 24.

Метою **проміжного контролю** – визначення рівня засвоєння конкретної частини (змістовного модуля) навчальної програми, тобто ступінь сформованості мовленнєвих навичок і умінь, які були об'єктами опрацювання протягом кількох практичних занять.

Поточний контроль здійснюється на кожному занятті під час засвоєння іноземними студентами навчального матеріалу. За допомогою такого контролю встановлюються конкретні труднощі, що дозволяє викладачеві спрямувати роботу на подальше уникнення даних помилок.

Важливим підвидом контролю є перевірка домашніх завдань. Як правило, їх доцільно давати в письмовій формі. Виконання в аудиторії письмових завдань недоцільно через те, що на них витрачається велика кількість часу [5, с. 74].

Усі види контролю здійснюються за допомогою завдань. У модульних контрольних чи самостійних роботах завдання мають відповідати певним вимогам:

1) відносна спрощеність матеріалу, що пояснюється специфікою психологічної ситуації і що одночасно сприяє більшій свободі прояву мовленнєвих навичок і умінь;

2) відсутність новизни в завданнях.

Отже, на заняттях з української мови для іноземних студентів використовуємо наступні форми контролю:

I – фронтальний, груповий, індивідуальний, диференційований;

II – усний чи письмовий.

Так, наприклад, для перевірки й оцінки мовленнєвого мовлення найадекватнішим є усний та індивідуальний контроль. Усно, фронтально чи в процесі парної роботи перевіряється ступінь сформованості діалогічного мовлення іноземних студентів.

Контроль аудіювання може бути в усній чи письмовій формах. Крім того, можна використати тести з великим вибором варіантів (це для загального розуміння аудіотексту). Якщо ж викладач хоче перевірити повноту, точність і глибину розуміння, то іноземним студентам пропонується після прослуховування заповнити пропуски в графічному ключі, який являє собою скорочений варіант почутого, відповісти на запитання, вибірково викласти (усно чи письмово) певні фрагменти тексту, прокоментувати почуте, висловивши і своє ставлення до почутого.

Диференційна форма контролю здійснюється за тими видами мовленнєвої діяльності, перевірка яких відбувається протягом семестру.

Фронтальний усний контроль проводиться у формі бесіди, метою якої є поточна перевірка засвоєного навчального матеріалу, виявлення рівнів сформованості у студентів навичок і умінь

діалогічного мовлення: вміння формулювати питання, вміння відповідати на запитання, висловлювати свою точку зору, аргументувати її, вміння підтримувати бесіду за допомогою загальних виразів та ін.

Індивідуальні форми перевірки є ефективними для виявлення рівнів розвитку монологічного мовлення, а також для контролю розуміння усного і письмового мовлення (аудіювання і читання). Такий вид контролю здійснюється у вигляді переказу тексту або розгорнутих відповідей на питання викладача, при цьому можливе використання наданих слів чи словосполучень, плану та ін. Щоб уникнути пасивності в групі, варто проводити індивідуальне опитування під контролем і за участю групи: одnogрупники дають рецензію на відповідь, доповнюють розповідь чи продовжують її.

Групова форма контролю забезпечує перевірку сформованості навичок і умінь говоріння, аудіювання і читання. Завдання отримує група студентів: бесіда, дискусія на певну тему, написання складного плану повідомлення на конкретну тему.

Письмові роботи з метою поточного контролю проводяться у вигляді самостійної чи модульної контрольної робіт досить часто. Такий вид робіт має містити завдання, які вимагають різних мовленнєвих операцій, у тому числі творчих завдань.

Студенти мають бути попереджені про такі види робіт, а перед написанням викладач має проінструктувати студентів з приводу написання роботи. Ці письмові роботи викладач перевіряє на наступне заняття. Варто підкреслювати помилки, а не виправляти. Краще, якщо студенти їх виправлять самостійно.

Останнім часом ми спостерігаємо шалений розвиток комп'ютерних технологій. Тому дуже часто для контролю використовують нині технічні засоби. Найоб'єктивнішим видом контролю, який позбавлений традиційних недоліків інших методів контролю знань, як неоднорідність вимог, невизначеність системи оцінювання, є тестування за допомогою ПК. Системи комп'ютерного контролю знань дають змогу сформувати, провести опитування і зробити аналіз знань слухачів у зручний для всіх час. До найпоширеніших в Інтернеті систем комп'ютерного тестування, орієнтованих на проходження тестування через Web-інтерфейс, є модуль оболонки Moodle [4, с. 236].

У стандартизованих вимогах наведені приклади письмової роботи з української мови як іноземної. Розглянемо як приклад роботу для рубіжного рівня (B1). Так, пропонується текст для читання і завдання на визначення: правда / неправда. Різні завдання на розуміння і співвіднесення коротких повідомлень. Запропоновано текст, в якому студенти мають заповнити пропуски. Далі йдуть письмові завдання, які базуються на коротких текстах. Слухання: пропонується двічі прослухати текст і дати стверджувальну чи заперечну відповідь. І говоріння: описати фотографію (зв'язне висловлювання обсягом 7-10 речень); із запропонованих тем обрати одну і підготувати монологічне висловлювання; провести діалог із одnogрупником відповідно до заданої теми (7-10 речень з кожного боку) [7].

Висновки і пропозиції. Контроль у навчальному процесі є органічною частиною цього

процесу і відіграє важливу роль – навчальну, виховну і контролюючу. Об'єктом контролю на заняттях української мови для іноземців є мовленнєві навички й уміння, а також менше, але теоретичні знання лексики й граматики мови. Розмежують попередній, поточний, проміж-

ний і підсумковий контролі. За формою контроль може бути усним чи письмовим, за видом – індивідуальний, груповий, диференційований чи фронтальний. Так, у подальшому ми пропонуємо поєднувати як традиційні види контролю, так і сучасні (наприклад, он-лайн тести).

Список літератури:

1. Білецька І. О. Контроль навчальних досягнень студентів у процесі вивчення лексикології англійської мови. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=3718 (дата звернення: 19.04.2020).
2. Зозуля І. Тест як засіб контролю в навчанні українській мові як іноземній. URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/26272/6.pdf?sequence=3&isAllowed=y> (дата звернення: 20.04.2020).
3. Малецька І. В. Тестовий контроль у процесі навчання іноземної мови. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NPO_2015_4_24 (дата звернення: 19.04.2020).
4. Мацько Л. Інноваційні технології викладання української мови як іноземної на підготовчому відділенні університету. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2011. Вип. 6. С. 229–238.
5. Паладьєва А. Форми контролю мовної компетентності студентів на заняттях з іноземної мови за фаховим спрямуванням. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2015. № 12. С. 69–76.
6. Стандартизовані вимоги: рівні володіння українською мовою як іноземною А1 – С2. Зразки сертифікаційних завдань: посібник. Данута Мазурик, Олександра Антонів, Олена Синчак, Галина Бойко. Київ : Фірма «ІНКОС», 2020. 186 с.
7. Шадріна Т. Тестування в умовах кредитно-модульної системи: переваги та недоліки (при вивченні української мови як іноземної). URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Timvum_2014_9_10.pdf (дата звернення: 22.04.2020).

References:

1. Biletska, I. Kontrol navchalnyh dosyagnen studentiv u procesi vyvchennya leksykologiyi anglijskoyi movy [Student Knowledge Control in the Process of English Lexicology Learning]. Available at: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=3718 (accessed: 19.04.2020).
2. Zozulia I. Test yak zasib kontrolyu v navchanni ukrayinskij movi yak inozemnij [Test as a means of control in teaching Ukrainian as a foreign language]. Available at: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/26272/6.pdf?sequence=3&isAllowed=y> (accessed: 20.04.2020).
3. Maleczka I. Testovij kontrol u procesi navchannya inozemnoyi movy [Test control in the process of learning a foreign language]. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NPO_2015_4_24 (accessed: 19.04.2020).
4. Maczko L. (2011) Innovacijni tehnologiyi vykladannya ukrayinskoyi movy yak inozemnoyi na pidgotovchomu viddilenni universytetu [Innovative technologies of teaching Ukrainian as a foreign language at the university's preparatory department]. *Theory and practice of teaching the Ukrainian language as a foreign language*, vol. 6, pp. 229–238.
5. Paladyeva A. (2015) Formy kontrolyu movnoyi kompetentnosti studentiv na zanyattayah z inozemnoyi movy za faxovym spryamuvanniam [Forms of control of students' linguistic competence in foreign language classes by profession]. *Problems of modern teacher preparation*, vol. 12, pp. 69–76.
6. Mazuryk D., Antoniv O., Synchak O., Boiko H. (2020). Standartyzovani vymohy: rivni volodinnia ukrainskoju movoiu yak inozemnoju A1 – C2. Zrazky sertyfikatsiinykh zavdan: posibnyk [Standardized requirements: proficiency in Ukrainian as a foreign A1 – C2. Examples of certification tasks: a guide]. Kyiv: INKOS.
7. Shadrina T. Testuvannya v umovax kredytno-modulnoyi systemy: perevagy ta nedoliky (pry vyvchenni ukrayinskoyi movy yak inozemnoyi) [Testing under the conditions of the credit-module system: advantages and disadvantages (when studying Ukrainian as a foreign language)]. Available at: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Timvum_2014_9_10.pdf (accessed: 22.04.2020).